

pesmi. Te pa urednika, žal, nista spoštovala. Odtrgala sta Nameček od Poezij in vmes nagnetla Dodatek slovenskih poezij in še Ljudske posnažene. Pesnikova zasnova celote je s tem razbita, med obe polnorodni Prešernovi zbirki pa je vrinjen neorganični dodatek z večinoma neliterarnimi produkti in ljudske «posnažene», ki so poleg Prešernove umetnosti heterogena sestavina, če odštejemo samostojne Prešernove prepesnitve; te pa niso več Ljudske pesmi (prim. Žigon A., Lepa Vida, DS 1927). Hibo pa sta urednika še povečala. V Nameček sta namreč sprejela vse nemške pesnitve, ne da bi za sonetom Wohl ihm, dem fremd geblieben das Erkennen z najmanjšo zarezo zaznamenovala, da se tam neha pravi Nameček, tisti, katerega je hotel Prešeren priključiti Poezijam. Človek mora biti že učen prešernoslovec, da se znajde v labirintu nemških pesnitev, v katerem zaman iščeš enotnega uredniškega vodila. Med naslovi je popolna anarhija, nekateri so pristni, drugi fingirani, deloma nemški, deloma slovenski, ponekod jih sploh ni. Strani 234 do 240 so ena sama tipografska zmešnjava.

Enotnost knjige rušijo tudi nedoslednosti v ortografiji. Premalo se je upoštevalo, da Prešeren ni sam opravil korektur za Poezije. — Da je Parizina prevod iz Byrona, in sicer fragment, nista urednika nikjer povedala; to zveš le, če slučajno bereš drugo pismo Čelakovskemu (str. 263). — Že drug kritik je opozoril, da to Zbrano delo vendar ne obseza vseh Prešernovih pesnitev. Močno je prizadeta celotnost knjige pri Pismih, ne toliko zaradi izpuščenega postskripta, ampak zlasti, ker urednikoma nista bili dostopni pismi grofu Auerspergu. Tudi tu ureditev ni brezhibna (prim. dr. Fr. Kidrič, LZ 1927, str. 454).

Zunanost knjige je lična in radi priročnega formata zelo prikupna. Vendar je bilo treba marsikaj žrtvovati, da se je obsežno gradivo stisnilo v ozki volumen. Najbolj je trpelo lice sonetov. Ker ni odmerjena vsakemu sonetu posebna stran, bi bilo najprikladneje, da bi prišla dva cela soneta na eno stran; kitice bi urednika lahko opustila in jih označila le s tem, da bi vsak prvi verz strofe pomaknila iz vrste na levo. Strani s soneti bi bile mirnejše in preglednejše.

Knjiga žal ne ustreza vsem literarno kritičnim, filološkim in tipografskim zahtevam ter je zlasti nje enotnost precej omajana, vendar nam je v marsičem dobrodošla. Vredno nadomešča Pintarjevega slovenskega in nemškega Prešerna; pisma so sploh tu prvič zbrana. Uporabnost knjige povečuje prirejano abecedno kazalo naslovov in začetkov. Izpuščene pesmi so povečini tako neznatne, da le lahko govorimo o celotnem Prešernovem delu; težje pogrešamo nekatere važne variante priobčenih pesmi, ki pa so radi omejenega prostora menda morale odpasti.

Končno pa ne smemo zamolčati misli, ki se vsiljuje vsakomur, kdor primerja to Prešernovo Zbrano delo s programom, katerega je v LZ 1927., str. 454 sl., naznanil prof. dr. Fr. Kidrič o izdaji, katero pripravlja za Tiskovno zadrugo. Zdi se, da sta si morala urednika ta program skoro prisvojiti in tako ugoditi zahtevam svojega založništva. Neumestno je, pri naših razmerah kopičiti enako ali tudi le podobno zamišljene izdaje pesniških del. Sicer pa programa radi izpremenjenih pogojev ni bilo mogoče dosledno izvesti in znanstveno kritična izdaja Prešernovega dela bo kljub vsemu novost, ki jo težko pričakujemo.

P e t e r P a j k.

Bogumil Vošnjak: U borbi za ujedinjeno narodnu državo. Utisci i opažanja iz doba svetskog rata i stvaranja naše države. 1928. Naklada Tiskovne zadruge u Ljubljani, izdavačke knjižare Gece Kona u Beogradu i izdavačke knjižare Z. i V. Vasića u Zagrebu.

Z zanimanjem sem začel čitati Vošnjakovo knjigo in z večinoma nezmanjšano pozornostjo sem prebral vseh 400 strani. Tako se je godilo meni, morda zato, ker sem poznal veliko tistih ljudi, ki piše o njih Vošnjak, in tudi sam imel priliko, opazovati njihovo dejanje. Zdi pa se mi, da se ob knjigi ne bo dolgočasil niti kdo drugi, saj se v njej slikajo z dovolj živimi barvami dogodki onih velikih dni, ko se je odločala usoda ne le Slovencev in Jugoslavije, marveč Evrope in sveta.

Kdor bi pa mislil, da bo našel v Vošnjakovi knjigi zgodovino ali vsaj poskus zgodovine «borbe za ujedinjeno narodno državu», bi se seveda motil. Pisatelj sam ga že v predgovoru pouči o vsebini svoje knjige: «Nisam imao nameru, da pišem povest svog naroda, koji je ipak u Svetskome ratu postigao svoj veliki cilj: Ujedinjenje. Pišem u ovoj knjizi samo o tome, što sam sam doživeo. video i radio.» S tega vidika nam more pripovedovati seveda le o nekrvavi «borbi za ujedinjeno narodno državu», ki se je udeležil sam kot član Jugoslovanskega odbora, teh «naših divnih velikih nacionalnih argonauta» (ki) «se biju perom i rečju za naše Narodno Ujedinjenje», kakor so pisale o njih uradne «Srpske Novine» na Krfu (str. 250.). Zato ne beremo v Vošnjakovi knjigi skoro ničesar o jugoslovanskih dobrovoljcih, katerih krvava borba je vsaj do srede 1917. leta edina omogočila Jugoslovanskemu odboru, da se je imel na koga resno sklicevati pri svoji diplomatski akciji. Vošnjakove uvodne opozoritve, ki jo ponavlja tudi v zadnjem poglavju, se moramo vselej spomniti, kadar se nam zazdi, da govori pisatelj vendarle preveč o samem sebi, o lastnih zaslugah in uspehih v zvezi s predmeti, pri katerih so zamolčani ali komaj omenjeni drugi, ki so tudi kaj tvegali in žrtvovali. Vošnjak nam razgrinja zgolj zgodovino lastnega doživetja in udejstvovanja ter osebnih vtisov in pogledov na dogodke in ljudi v oni veliki dobi. Tako pisane knjige se glaje bero kot kake dolgočasne, brezosebne razprave. Če že ni v njih objektivne resnice, bo našel nepristranski zgodovinar dovolj dragocenega gradiva, ki bo po primerjavi z drugimi podobnimi knjigami, spomini, zapiski in nepobitnimi dokumenti mogel izluščiti iz njega zdravo jedro. Zgodovina jugoslovanskega gibanja med svetovno vojno doslej še ni napisana. Jasno je, da mora zatoniti še dosti časa in ž njim bolestne osebne ambicije, razočaranja in očitki narodni «nehvaležnosti».

Ne mislim podajati skrajšane vsebine Vošnjakove knjige; tudi se ne spuščam v podrobno oceno posameznih poglavij. To na ozko odmerjenem prostoru ni mogoče, sicer pa knjiga že zasluži, da se prečita do kraja. Mislim, da se nihče ne bo dolgočasil ob opisu pisateljevega «begstva» iz Avstrije, čeprav «nije bilo romantično» (str. 4.). Nič slabše se ne bero njegovi vtisi iz Benetk, Švice, Rima, Pariza, Londona, Niša, Krfa, Amerike in vseh drugih mest in dežel, ki jih je pisatelj prepotoval, pozornost ne opeša ob opisu ljudi, s katerimi je Vošnjak prišel v dotiko, že zato ne, ker je bila mnogim izmed njih že tedaj ali pozneje dodeljena važna vloga v zgodovini. Vošnjak je često zelo odkritosrčen in pove stvari, ki jih drugi vedo, a jih nočejo povedati, pa je prav, da se zapišejo, preden se pozabijo. Tako je dobro opisal Pašića in razjasnil težave, ki jih je imel z njegovo politiko J. O. in sploh vse jugoslovansko gibanje. Na strani 311. ga razkriva tako-le: «Ako vodimo računa, kojim načinom je svršio nekoliko meseci kasnije Ljuba Mihajlović svoju poslaničku misiju u Washingtonu samo radi toga, pošto je zagovarao u Beloj Kući jugoslovanski program i ne onaj proširene Srbije sa izlazom na more, jasni su nam Pašićevi motivi. Nema sumnje, da su bili članovi (srbske) misije (v Americi) Milenko Vesnić in deneral Rašić dobronamerni ljudi, ali instrukcije su im sigurno bile date u smislu proširene Srbije i ne ujedinjenog jugosloven-

stva.» Marsikdo bo nadalje šele iz Vošnjakove knjige izvedel, da za slovensko vprašanje dolgo časa niso imeli pravega razumevanja ne samo veliki prijatelji Jugoslavije, kot Seaton Watson, marveč spočetka celo češka emigracija ne (str. 252.). Da je bila carska ruska vlada naravnost nasprotna zedinjenju Jugoslovancev, je sicer že znana resnica, ki jo Vošnjak s prav zanimivimi, drastično podanimi razkritji kliče bralcu v spomin. Če vpoštevamo te in druge težave, ki se je moral boriti z njimi J.O. in zlasti njegovi slovenski člani, se ne bomo preveč čudili, da njihovi uspehi niso bili popolni. Posebno slovenski emigraciji v zapadni Evropi in Srbiji ni dosti zameriti, saj ni imela prave podpore niti z doma niti od slovenskih izseljencev v Ameriki. Domovina ni poslala v inozemstvo — z izjemo dr. Gregorina — nobenega politika z avtoriteto in odgovornostjo, čeprav to ne bi bilo posebno težko, vsaj v začetku ne. Vse politično in publistično delo v inozemstvu je bilo prepuščeno večinoma zelo mladim ljudem — tudi samemu Vošnjaku je bilo šele 34 let, kar pogosto pozablja v svoji knjigi, zlasti tedaj, ko govori n. pr. o le en mesec mlajšem «slovenačkom omladinu Gustinčiču» (str. 104), o «mladom Slepčeviću» (str. 93), o «mladiću poslaniku» v francoskem parlamentarnem odboru za zunanje zadeve (str. 25) itd. Ni čuda, da se je moral Vošnjak pritoževati Trumbiću, «da nas Slovence izoliraju na umetan način» (str. 91). V takih razmerah je slovenska emigracija še dosti storila, posebno Vošnjaku gre priznanje za intenzivno in zelo razsežno delo. Ali pa se mora to priznanje dati natančno v taki obliki, kakor se želi v Vošnjakovi knjigi, je druga stvar. Mislim, da nihče nima pravice zahtevati kakršnekoli nagrade, če je delal za narod. To je bila prav za prav njegova dolžnost. Te ugotovitve ne izpremeni dejstvo, da drugi niso vršili svoje dolžnosti. Plačilo je v zavesti, da je človek o pravem času na pravem mestu storil, kar je storiti mogel. Ponosen človek se ne bo neprestano skliceval, da je žrtvoval «celu svojo egzistenciju, ceo svoj imetak» (str. 211). Še tisti, ki je za narod tvegall življenje, ne bo govoril o nevhvaležnosti naroda in o «menici, koja nije bila nikad honorirana od onih, za koje se radilo», čeprav se njena vrednost ne da izraziti «u našoj današnjoj moneti», kot na strani 51. Tem manj okusno je, ako se pritožujejo ljudje, ki so tvegali denar, zato pa so jim bile prihranjene vse vojne grozote in nevarnosti. Zlasti pa je nelep0, če človek v povzdigovanju lastnih zaslug in žrtev dela krivico komu drugemu, čigar zasluge in žrtve niso bile nič manjše.

V mislih imam pokojnega Supila. «Taj veliki politički duh», kot ga izjemoma enkrat označuje Vošnjak na strani 104., je silno slabo odrezal v tej knjigi. Ne bom navajal, kako je naslikan v «portretih članov J.O.», kjer je poleg Meštrovića še najbolje opravil naš dr. Niko Županič. Govoriti hočem o Supilovem političnem delu v emigraciji, ki je prikazano docela nepravilno. Že na strani 8. beremo: «U opšte ne verujem, da se Supilo toliko trudio tumačiti tršćansko pitanje, pošto smo se kasnije uverili, da mu nije bio posve prihvatljiv ni jednakopravni položaj Slovenaca.» Ko se je upiral izročiti Vošnjakove slovenske spomenice velesilam, je baje Supilo bil «tako neoprezan, da je kazao: za Hrvate imaju Velike Sile još smisla, a šta se tiče Slovenaca, sve je svršeno» (str. 55). V poglavju «Borba između Franja Supila i J.O.» pa se spomenici, ki jo je Supilo izročil angleškemu zunanjemu ministru Greyju, njegovemu poudarjanju Hrvatske, njegovi separatni akciji in izstopu iz J.O. pripisujejo nameni, ki jih Supilo nikdar ni imel. Supilo ni bil nikak nasprotnik Slovencev, tudi ne hrvaški separatist. Nasprotno je resnica, da je bil ta izredni politični duh eden izmed onih, ki so se najbolj zavzemali za usodo Slovencev in za njihovo pritegnitev v skupno jugoslovansko državo. To je dokazal v Petrogradu, v svoji «jurnjavi za sadržinom londonskog pakta

od jednog kraja Evrope do drugoga», to je dokazal v Nišu, kjer je poudarjal, da zahtevajo Hrvatje vstop Slovencev v Jugoslavijo kot *conditio sine qua non*. S svojo spomenico je prišel na dan, da paralizira Pašićevo samosrbsko politiko, ki jo je opazil tudi Vošnjak, saj pogosto govori o njej, in s tem pokaže Pašiću, da lahko Hrvatje ubero tudi druge strune, če ne bo začel iskrene jugoslovanske politike. Supilova separatna akcija ni oslabila J.O., marveč mu utrdila stališče. Kdo ve, ali bi prišlo brez nje tako kmalu do Krfske deklaracije? Supilo se je žrtvoval, žrtvoval je sebe in svoj trenutni politični ugled. Danes pa je čas, da se mu neha delati krivica. Veliki Dubrovčan je bil po mojih mislih najdalekovidnejši med člani J.O., morda edini državnik med njimi. Njegova prerana smrt je bila težka izguba za jugoslovansko akcijo. Kdor je poznal njegovo kritičnost, je prepričan, da ne bi podlegel wilsonski psihozi, ki ji je podlegla z J.O. tudi prva narodna vlada v Sloveniji in ki je nas Slovence stala Koroško in Notranjsko. J.O. je manjkal človek s širokim obzorjem, z zadostno avtoriteto in požrtvovalnostjo, ki bi tvegala tudi nepopularnost ali celo sovražnost naroda, samo da z odločnostjo reši, kar se rešiti da. Potem bi bile Vošnjaku prihranjene ugotovitve kot ta-le: «Wilsonova demokratska načelnost i vera u njegovu snagu bio je razlog što smo toliko vremena odgadjali rešenje jadranskog pitanja. Sa Italijom došli bi pre jeseni 1920. lakše do jednog sporazuma, koji bi bio kud i kamo bolji od Rappalla» (str. 169). Potem bi morda kaj bolj zalegel Županičev «nezaboravni telegram, kojeg je poslao našoj vladi u januaru 1919. godine u Beograd, čim je saznao, da je učinila naša vlada tu apstruznu pogrešku, što je imenovala Žolgera, bivšeg ministra cara Karla, delegatom na konferenciji mira u Parizu» (str. 41).

Vošnjak je svoje spomine napisal v srbohrvaščini, najbrž zato, da bi bili pristopni večjemu številu bralcev. Rabi latinico in ekavščino, interpunkcijo ima navadno gramatično. Včasih se poslužuje bolj tipičnih beograjskih, drugič bolj zagrebških, dostikrat neknjiževnih izrazov. Slog pa je precej nov. Slovensko poreklo pisateljevo se ne da zatajiti, Upam, da mi V. ne bo zameril, če omenim par jezikovnih posebnosti iz njegove knjige. Človeku se pogosto zazdi, da hoče pisatelj ustvariti nov, skupni jugoslovanski jezik. Elemente zanj pobira z vseh strani Jugoslavije. Ne bi pa rekel, da ima pri tem zbiranju vedno enako srečno roko. Ni mi na primer razumljivo, kaj ima proti črki *h*, ki uživa stare pravice v slovenščini in tudi iz srbsčine in hrvaščine ni še čisto iztrebljena. Ali je Vošnjak res bolje storil, da se je staremu Pašiću «*z a f a l i o*» (str. 67), namesto da bi se mu preprosto »zahvalio»? Ali je «*o d m a*» (str. 168) razumljivejše kakor pa, če mu privoščimo «*h*» na koncu? «*F a l a B o g u*» (str. 253), vsi srbski in hrvaški pisatelji še niso tako varčni! Sicer pa sam Vošnjak ni vselej enako skop s črkami in zlogi, saj pozna oblike: «*n e i m a d u*» (str. 167), «*H a b s b u r g o v s k i* okvir» (str. 369) in «*H a b s b u r g o v s k a* velesila» (str. 146), «*s v e š t e n i š t v o*» (str. 179) namesto: «*nemaju*», «*habsburški*», «*sveštenstvo*». Jezikovna ocena Vošnjakovega dela je sicer zadeva hrvaških in srbskih kritikov, vendar pa mislim, da izrazi kakor: «*obratiti t u m b e*» (str. 295), «*a r g a t o v a t i*» (str. 398), «*d r i p a c*» (str. 352), «*glavna k v a r t i r a*» (str. 24) ne spadajo v knjigo tako resne vsebine, kot je Vošnjakova. Takih izrazov bi se pisatelj lahko brez škode «*kurtalisao*» (str. 126).

Vladislav Fabjančič.

Miha Maleš: *Rdeče lučke ali risbe o ljubezni*. Tiskala Jugoslovanska tiskarna, Ljubljana 1929. Samozaložba. Str. 110.

Maleševe «*rdeče lučke*» — naslova ne razumem — so povest prve ljubezni mlade deklice v risbah, ki naj v neki miselno urejeni zapovrstnosti ponazoré